

דבר העורכים:

בשנת 1921, כעשרים וחמש שנים לאחר הצגת הקולנוע הראשונה, הכריז שבועון הקולנוע הגרמני *Der Kinematograph* כי "אם נרצה בכך ואם לא, מנקודת מבטו של ההיסטוריון [...] הסרט הוא ללא ספק מקור חשוב". כמעט שישים שנה חלפו לפני שהגיע ההיסטוריון הצרפתי מרק פרו (Ferro) לאותה המסקנה: מבחינת ההיסטוריון, הוא כתב, אין זה משנה אם מדובר בז'אנר תיעודי או בדיוני, "הסרט הוא היסטוריה". כיום נראית ההתייחסות לקולנוע כמקור היסטורי כמובנת מאליה. ההיסטוריונים הנדרשים לנושא, בדומה לסוציולוגים ומבקרי תרבות רבים לפנייהם, מייחסים לסרט הקולנוע קשר מהותי עם החברה – או התרבות – בה הוא מיוצר ובה הוא נצפה. ההקשר החברתי, התרבותי והפוליטי, בו מופק הסרט משפיע, לפי גישה זו, על תכניו, על סגנונו הצורני, או על שניהם גם יחד. הנחת היסוד של גישה זו הינה שהדימויים המוצגים בסרט מספקים, לכל הפחות, תפיסה של המציאות שיש לה השפעה לא מבוטלת על האופן בו היא הובנה ו'נזכרה' לבסוף על ידי החברות הצופות בסרטים.

למרות שהיסטוריונים רבים יסכימו כי הסרט מסגיר מאפיינים מהותיים לחברה בה הוא נעשה, ומשפיע על החברה הצופה בו, חלוקות הדעות באשר למידת ההשפעה של הסרט ואופי הקשר בינו ובין המציאות ההיסטורית. חילוקי דעות אלה קשורים באופן הדוק, כמובן, לאי הבהירות הקיימת במחקר לגבי האופן בו על ההיסטוריון 'להשתמש' בסרט הקולנוע כמקור. מטרת כתב העת האינטרנטי סליל היא להציג מגוון של גישות מחקריות הקושרות בין הקולנוע וההיסטוריה, ולהדגים כיצד יכול השימוש בסרט להעשיר את המחקר ההיסטורי. המאמרים שיפורסמו בכתב העת ידגימו את הגישות השונות, ויצביעו על היתרונות שיש בגישות אלה. נהוג להבחין בסוגים שונים של מחקר הקושר בין היסטוריה וקולנוע: ראשית, חקר ההיסטוריה של הקולנוע, הנוגעת בהתפתחות המדיום הקולנועי, הסגנונות השונים בו, הטכנולוגיה שלו, אופני הצפייה וזהותו של קהל הצופים; שנית, ההיסטוריה בקולנוע, כלומר, האופנים בהם אירועים היסטוריים זכו לייצוגים קולנועיים (מתוך השאלה 'מה אנו יכולים ללמוד על האירוע ההיסטורי עצמו מתוך הייצוג הקולנועי שלו'); ולבסוף, הקולנוע כהיסטוריה, המתייחס אל סרט הקולנוע כמאורע המציין חיבור בין קהל של צופים ובין עולם של ייצוגים המוקרן על המסך. חקר הקולנוע כהיסטוריה מבקש לנתח את מקורם של הדימויים האודיו-ויזואליים וכן להעריך – מתוך רשימות ביקורת, פרסום הסרט, שאלונים שחולקו לצופים וכד' – כיצד נתפס וכיצד השפיע הסרט על הקהל. אף כי עיקר העניין שלנו מצוי בתחום האחרון, כתב העת סליל יוקדש לשלושת תחומי המחקר הללו, מתוך כוונה להפוך את הדיון בקולנוע לחלק בלתי נפרד מהשיח הביקורתי, והשיח האקדמי בפרט, בישראל. העיסוק בדימוי הקולנועי אינו יכול להתקיים במנותק ממדיום אודיו-ויזואלי נוסף, שהיה לפופולארי ביותר במחצית השנייה של המאה העשרים, הטלוויזיה. הטלוויזיה מבוססת על חוויית צפייה שונה, המכתיבה תכנים שונים מאלה של הקולנוע. אולם הופעתה של הטלוויזיה והתכנים שהוצגו בה השפיעו באופן מהותי על התפתחותו של הקולנוע בשנים

אלה. יחסי הגומלין בין שני המדיומים, ביחד עם נקודות ההשקה והדמיון הרבות שביניהם, אינה מאפשרת לקיים דיון רציני באחד מהם מבלי להתייחס אל השני.

הדגש שאנו שמים כאן על חיבורים מחקריים אקדמאיים, שצמחו בעקבות סמינרים וקורסים במסגרת האוניברסיטאית, נועד לא רק כדי לפתח שיח מחקרי רציני בחיבור שבין לימודי הקולנוע והמחקר ההיסטורי, אלא גם כדי לעודד את השילוב של השיח המחקרי בתוך השיח הביקורתי שמחוץ למוסדות האקדמאיים. המאמרים המחקריים המתפרסמים כאן מבוססים על עבודות מצטיינות של תלמידי תואר ראשון ושני, אשר עסקו בנקודות החיבור שבין המחקר ההיסטורי – בתחומים אותם נהוג לכנות היסטוריה 'תרבותית', 'חברתית', ו'אינטלקטואלית' – לחקר הדימוי הקולנועי והטלוויזיוני. אנו מאמינים כי חיבורים אלה לא רק מאירים באור חדש ומעניין תופעות חברתיות ותרבותיות בהיסטוריה של המאה העשרים, כי אם גם מדגימים את השימושים השונים שיכול ההיסטוריון לעשות בנייתו הסרט והאירוע הקולנועי. לצד עבודות אלה, כתב העת יפרסם גם רשימות ביקורת ומסות המתמקדים בסרט מסוים או בקבוצת סרטים מתוך נקודת המבט של ההיסטוריון או של חוקר התרבות המדגיש את הפרספקטיבה ההיסטורית. רשימות אלה יוכלו לשמש, כך אנו מקווים, כנקודת מוצא לדיון מקיף ומעמיק יותר בעתיד. לצד הפרסומים, יספק אתר הבית של כתב העת גם קישורים למאגרי מידע מקוונים, לרשימות ביקורת המתייחסות לספרים העוסקים בנושאים בהם אנו מתעניינים, ולתוכניות קורסים שהוצעו באוניברסיטאות בשנים האחרונות.

אנו נמצאים כעת בשלב ראשוני, ניסויי, של כתב העת והאתר. רעיונות לשיפור, קישורים נוספים למאגרי מידע, ביקורות, מאמרים שהתפרסמו בשפה העברית, ותכניות לקורסים – יתקבלו בשמחה. בכל שלושה חודשים נפרסם 'גיליון' חדש, ובו מאמרים מחקריים חדשים שנמצא ראויים לפרסום. מאמרי הביקורת והמסות יעודכנו באופן תדיר. אנו מקווים שכתב העת סליל יהיה לבמה בה יוכלו תלמידים וחוקרים להציג את עבודותיהם, ולאתר שיעודד מחקר והוראה של נקודות המפגש בין חקר הקולנוע והמחקר ההיסטורי.